

Nelu VICOL,
Institutul de Științe ale Educației Chișinău
Violeta POPA
Colegiul Financiar Bancar

MODELUL EXPLICIT AL STUDIULUI LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE – DESPRE ÎNTREGURI ȘI APARENȚE ALE LEGISLAȚIEI LINGVISTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Résumé : La situation où l'école préuniversitaire se trouve aujourd'hui est paradoxale: des manuels, des curricula, d'autres matériaux s'appellent "langue roumaine", mais la législation, la constitution et la conception emploient le terme "langue moldave".

Mots-clés : législation linguistique, langue et littérature roumaine, identité linguistique

Identitatea lingvistică a românilor-moldoveni este și astăzi jucată nerușinat la mese de scandal politic și partidic urmată de procesul degradării limbii române vorbite și scrise. Prin aceasta punctăm noțiunea de "cotitură lingvistică" a comunicării care deocamdată în Republica Moldova nu este conștientizată în calitatea ei de "știință transmisibilă" în peisajul lingvistic. Poluarea limbii române se face zi de zi, cu orice ocazie și în orice împrejurări. Presiunea lingvistică de mai mult de 180 de ani s-a extins și se extinge asupra vorbitorilor autohtoni printr-o schizoglosie mozaicantă a triglosiei rusa-"moldoveneasca"-româna.

Procesul de "chimie verbală" [1] se materializează în școala preuniversitară (dar și în cea universitară) prin dozaje fonice intolerabile pentru limbajul literar și fortifică năzuința elevilor de a epuiza capacitatea expresivă și literară a cuvintelor din perspectiva unor hiperrusisme "agățate" frazelor românești, ei înșiși "înăbușindu-se" sub rigorile unui amalgam glotic ce îi face jalnici. Care sunt cauzele unei astfel de "zone de subducție" fonică a limbii române literare în școala preuniversitară? Este cunoscută realitatea că o dată cu Perestroika lui Gorbaciov, în Republica Moldova prin anii 1988-1989 s-a început Mișcarea de eliberare și emancipare națională. Sub presiunea maselor, regimul sovietic a adoptat Legislația lingvistică, recunoscând limba de stat (moldoveneasca) și grafia latină [2]. După 1991 situația gloto-politică în Republica Moldova s-a schimbat în comparație cu ceea ce a fost, și anume:

- s-a recunoscut identitatea lingvistică moldo-română;
- s-a revenit la grafia latină;
- s-a legiferat limba de stat (oficială), care a început să funcționeze în:
  - a) organele puterii de stat, administrația de stat, organizațiile nonguvernamentale, întreprinderi și instituții;
  - b) sfera învățământului, științei, economiei, culturii;
  - c) lucrările de secretariat, acțiunile penale, civile, administrative și notariale, organele de înregistrare a actelor de stare civilă;
  - d) denumiri și informații etc.

În republică existau și unele organe de stat create ad-hoc pentru a supraveghea implementarea Legislației lingvistice:

1. Centrul Național de Terminologie;

2. Departamentul Relații Interetnice și Funcționarea Limbilor;
3. Comisia Republicană pentru controlul asupra realizării Legislației lingvistice privind funcționarea limbilor vorbite în republică.

S-au elaborat și s-au implementat Curriculumul național (Programe pentru învățământul liceal) la aria “Limbă și comunicare” (Chișinău, Centrul Educațional “Pro Didactica”, 1999), Curriculum de limba și literatură română. Clasele V-IX (Iași, Editura Dosoftei, 2000), s-a elaborat și editat cadrul conceptual “Dezvoltarea și implementarea curriculumului în învățământul gimnazial” (autor: Vl. Guți, Chișinău, Grupul Editorial “Litera”, 2000). S-au editat manuale și alte materiale didactice în limba română la toate ariile curriculare.

Datorită acestora, se permite să afirmăm că putem vorbi despre întreguri ale unor lucruri privind funcționarea școlii preuniversitare. Și cu toate cele menționate, situația gloto-politică în Republica Moldova lasă mult de dorit, fundamentând nu întregurile, ci aparențele. Se mai duce și astăzi “războiul limbilor, războiul glotonimic”: supremația “limba moldovenească-limba română; articolul 13 al Constituției nu este nici până astăzi reformulat privind statutul limbii române ca limbă oficială (de stat); limba română încă nu a devenit o limbă de comunicare interetnică; bilingvismul tradițional nu a părăsit scena glotică; fiecare al treilea elev din Republica Moldova învață în școlile ruse; în învățământul universitar funcționează peste 60 de universități, zeci de colegii, școli de meserii a căror majoritate sunt instituții private și în care limba de predare este în majoritatea cazurilor cea rusă; republica este actualmente un stat fărâmițat unde nu funcționează nici limba majoritară – româna, nici limbile minoritare - ucraineana și găgăuza, ci limba rusă (în cele trei unități teritorial-administrative: Transnistria, Taraclia și Gagauz-Yeri); exodul de brațe de muncă (peste 800.000 de medici, pedagogi, muncitori, agronomi autohtoni au părăsit republica în căutare de locuri de muncă și de câștig, în locul lor rămânând și venind populație străină care nu cunoaște și nici nu dorește să cunoască limba română); mortalitatea întrece cu mult natalitatea și de aceea în republică s-a ajuns la “statistica de război” (în fostul județ Edineț în anul 2000 s-au înregistrat circa 800 de decese și numai 426 de nașteri) [3]; aproape 15 posturi naționale de radio și televiziune invadează eterul nostru cu emisiuni difuzate exclusiv în limba rusă (Evropa Plus, Severnâi dojdi, Hit FM, Nașe radio, Poli disk, Nit, Radio Rossii, Radio semi na semi holmah etc.); nu s-a desfășurat nici atestarea populației alofone și a personalului de conducere privind cunoașterea limbii române (în actualul guvern trei miniștri nu cunosc și nu pot vorbi românește); statul nu a elaborat nici până astăzi politica lingvistică în conformitate cu adevărul științific și istoric. În schimb, în iulie 2003 a fost elaborată “Concepția politicii naționale de stat a Republicii Moldova” cu “Expunerea de motive la proiectul legii respective” unde se menționează că “la elaborarea textului concepției au fost luate în considerare concluziile experților Comisiei de la Veneția a Consiliului European, domnii Christoph Grabenwarter și James Hamilton”. Nu putem să ne expunem și “motivele” noastre dacă domnii consilieri/experti au sesizat și anumite aparențe ale acestei “concepții” din titlul IV “Sarcinile politicii naționale de stat”, capitolul 3 “În sfera instruirii și educației”, și anume:

- ...educarea și instruirea tinerei generații în spiritul respectului față de limba moldovenească... în calitatea... de bază național-spirituală a Patriei lor comune;
- ...asigurarea reală ... a învățării limbii moldovenești și a istoriei Moldovei...;
- asigurarea de condiții pentru păstrarea și dezvoltarea în continuare a funcțiilor oficiale ale limbii ruse.

Este imperios și astăzi să reamintim – chiar în auditorii selecte – sensul profund al modelului explicit privind studiul de limba și literatura română vizavi de sensul profund al

Legii “Cu privire la statutul limbii de stat a Republicii Moldova”, adoptată la 31 august 1989. Scopul acestui document constă în lichidarea deformărilor survenite în construcția lingvistică..., în luarea sub protecția statului a limbii și a funcționării ei în toate sferile... În contextul acesta, apar întrebările: în Republica Moldova “construcția lingvistică” a curmat procesul degradării limbii în vorbirea și scrierea elevilor români-moldoveni sub influența unui bilingvism dăunător pentru exprimarea orală și scrisă?; care este situația privind activitatea lingvistică a școlii preuniversitare vizavi de situația sociolingvistică din republică? Această legislație și constituția republicii fac referință la termenul de “limbă moldovenească” având statut oficial. Însă concepția numită supra face o altă referință la statutul de limbă oficială pentru limba rusă, cu toate că nici o altă lege nu declară oficial atare situație. Despre ce este vorba aici: despre întreguri ale “constructivismului lingvistic” ori despre aparențele lui? Cum trebuie orientați elevii în atare situație? Care trebuie să fie atitudinea profesorilor vizavi de “întregurile” politicii naționale de stat în domeniul educației lingvistice?

Este într-adevăr paradoxală situația în care se află astăzi școala preuniversitară din republică: manualele, curriculumurile și alte materiale didactice sunt intitulate “limba sau de limbă română”, însă legislația, constituția și concepția respectivă fiază “limba sau de limbă moldovenească”. În școli se studiază limba și literatura română, minoritățile naționale utilizează termenul de “limbă moldovenească” aducând ca argument documentele legislative amintite. Unicul document legislativ în care este fixat termenul “limba română” îl reprezintă “Declarația de independență a Republicii Moldova”, adoptată la Chișinău, de Parlamentul Republicii Moldova la 27 august 1991, în care este stipulată ...decretarea limbii române ca limbă de stat și reintroducerea alfabetului latin din 31 august 1989... Să fie și aici o eroare, o contradicție între această “Declarație de Independență...” și “Legislația lingvistică”? Cert este că nu avem întreguri, ci aparențe ale întregurilor din perspectiva eticii lingvistice, fiindcă se vehiculează și astăzi falsa teorie despre două limbi est-romane (“moldovenească” și română), minoritățile naționale nu vor să studieze limba română, iar românofobia atingând dimensiuni considerabile și voința politică a statului în domeniul lingvistic fiind la nivelul cel mai mic.

Bibliografie :

- CIORAN E., Stilul ca aventură//Culegerea “Estetica și eseistica românească în secolul al XX-lea”. – București, 1993
CERNENCU M., RUSNAC Gh., Republica Moldova. Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale. Vol. I-II. – Chișinău, 2000
Gazeta “Țara”, 4 august 2000